

GREENPEACE

Bezwaarschrift

Van Bond Beter Leefmilieu, Greenpeace Belgium, Natuurpunt en WWF België, hierna vermeld als 4Sea.

Wij bundelen de krachten in 4Sea voor een betere bescherming van het Belgisch deel van de Noordzee (BNZ) door in te zetten op zowel natuurbescherming als op biodiversiteits- en klimaatdoelen.

Bezwaarschrift ingediend voor het openbaar onderzoek voor een verlenging van de concessie voor de exploitatie van de minerale en andere niet-levende rijkdommen in de territoriale zee en op het continentaal plat (controlezones 1, 2, 3, 4 en 5) door Betoncentrale Van den Braembussche NV, ingeschreven op 6 november 2023, onder het nummer 94.

1. Samenvatting

4Sea vraagt om de concessies pas toe te kennen indien:

- Er vanuit een breder denkkader alternatieven opgesteld worden. Alternatieven waarbij de ontginning van zand in het Belgisch deel van de Noordzee stopgezet wordt in het Natura 2000 gebied (Speciale BeschermingsZone van de Habitatrichtlijn; SBZ-H) 'Vlaamse Banken' (controlezone 2) en het potentieel effect van ontginningen buiten de Natura 2000 gebieden op de instandhoudingsdoelstellingen gestopt wordt door een vermindering/verplaatsing van de ontginning in controlezone 4.
- De maximale ontginningsvolumes vastgesteld worden op basis van het principe van beperkt en afnemend gebruik van niet-hernieuwbare grondstoffen.
- Er voorwaarden uitgewerkt zijn op vlak van frequentie en intensiteit van de ontginning om de negatieve effecten op het benthos, visgemeenschappen, zeevogels en zeezoogdieren te beperken.
- De impact van de effecten van de zandwinning beoordeeld worden in functie van het bereiken van een goede staat van instandhouding van te beschermen habitats en soorten.
- Het voorzorgsprincipe wordt toegepast om het potentieel effect van sedimentatie van de turbiditeitspluim in het verre veld te vermijden.
- (Cumulatieve) effecten berekend worden op basis van de referentiesituatie (goede staat van instandhouding van de habitats en soorten) en niet op basis van de huidige situatie.

2. Positieve evolutie op vlak van toepassing procedure en inhoudelijke onderbouwing MER

GREENPEACE

4Sea stelt verheugd vast dat deze aanvraag, in tegenstelling tot de aanvragen van 2019, wel volledig is en dus een passende beoordeling bevat. Bovendien werd het milieueffectenrapport (MER) geactualiseerd op basis van de meest recente wetenschappelijke informatie.

3. Alternatievenonderzoek

Indien uit de Passende Beoordeling voor SBZ-H 'Vlaamse Banken' blijkt dat het project een significant negatieve invloed kan hebben op de beschermde habitats en soorten moet in de eerste plaats gezocht worden naar alternatieve oplossingen. Indien er geen alternatieve oplossingen voorhanden zijn, dient aangetoond te worden dat het project wordt uitgevoerd om dwingende redenen van groot openbaar belang.

Het alternatievenonderzoek voorziet geen scenario waarbij de ontginning in het Natura 2000 gebied 'Vlaamse Banken' gestopt wordt of uitgefaseerd wordt. Nochtans hebben ecologische overwegingen in beginsel voorrang wat betreft projecten in Natura 2000 gebied, en dit zeker boven economische overwegingen bij de afbakening en het onderzoek van de alternatieven.

Conform de Europese regelgeving verdient het alternatief met de minste schadelijke impact de voorkeur, maar in voorliggend geval is de basis voor het berekenen van de effecten voor de verschillende alternatieven te beperkt. Daardoor is ook het verschil in impact van effecten (zoals bv. sedimentatie van de turbiditeitspluim) te beperkt om de impact van de verschillende alternatieven te kunnen beoordelen.

4. Toenemende zandontginning is niet in overeenstemming met doelstellingen voor circulaire economie en bedachtzaam gebruik van grondstoffen.

Zand is een eindige grondstof, maar de zandwinning in de Noordzee is groter dan de natuurlijke aangroei. Bovendien heeft zandwinning in de Noordzee een ernstige negatieve impact op mariene natuurwaarden. Dit kan onmogelijk aangehouden worden op langere termijn. Volgens schattingen van het KBIN is aan het huidige tempo van zandwinning, binnen 80 jaar al het zand van onze Noordzee opgebruikt. Een duurzaam beleid houdt rekening met effecten op toekomstige generaties en moet daarom inzetten op het verminderen van de vraag naar primaire delfstoffen zoals zand.

Dit vraagt om een duurzaam beleid dat inzet op:

- Verminderen van de vraag naar zand, door met onder andere de betonstop sterker in te zetten op renovatie en minder op nieuwbouw in open ruimte, en door alternatieve bouwtechnieken te promoten zoals houtskeletbouw, waardoor de vraag naar zand (voor betonproductie) afneemt.
- Natuurlijke kustbescherming, want nu wordt ongeveer 25 % van het opgedolven zand uit de Noordzee gebruikt om elk jaar opnieuw stranden op te spuiten.

GREENPEACE

- Alternatieven voor primair zand, bv. gerecycleerd zand uit baggerspecie (zie bv. project Amoras in de haven van Antwerpen), uit bouwafval of uit grondverzet. In de circulaire bouweconomie wordt ook steeds meer ingezet op betonproductie uit gerecycleerde granulaten. Dit alles zal ertoe bijdragen dat de vraag naar zand zal afnemen.

5. Voorwaarden nodig op vlak van intensiteit en frequentie van ontginning.

Uit het MER blijkt dat er zowel temporele als ruimtelijke patronen waar te nemen zijn wat betreft het voorkomen van epibenthos, visgemeenschappen, zeevogels en zeezoogdieren ter hoogte van de controlezones. Om het effect van de zandontginning te beperken, is het nodig (waar mogelijk) aan de exploitanten voorwaarden op te leggen die de negatieve effecten verminderen door een betere ruimtelijke en ook temporele spreiding van de ontginning.

6. Knelpunten in de Passende beoordeling

Controlezone 2 situeert zich binnen Habitatrictlijngebied 'Vlaamse Banken'. Art. 6, lid 3 van de Habitatrictlijn werd omgezet in Belgisch recht door het KB van 14 oktober 2005 (art. 6) (zoals gewijzigd bij het KB van 16 oktober 2012), en het KB van 27 oktober 2016 betreffende de procedure tot aanduiding en beheer van de mariene beschermde gebieden (artikelen 14 en 15). Voor de zandwinningsactiviteiten die gevolgen kunnen hebben voor dit Natura 2000 gebied, zijnde zandwinningsactiviteiten binnen controlezone 2 en controlezone 4, dient bijgevolg een Passende Beoordeling (PB) opgemaakt te worden.

Semi-kwalitatieve beoordelingsmethode voor het inschatten van de effecten.

De opsteller gebruikt het Belgisch deel van de Noordzee als geografisch referentiegebied. Dit zorgt voor een verwatering van de (negatieve) effecten. Er mag immers enkel in de controlezones gebaggerd worden, waardoor de (negatieve) effecten ook ten opzichte van deze zones moeten beoordeeld worden. Bovendien komen de beschermde habitats die door de geplande exploitatie worden aangetast ook slechts op een beperkte oppervlakte van het Belgisch deel van de Noordzee voor. Zo beslaat het habitatype 1110 'permanent met zeewater overspoelde zandbanken' slechts 40% van het Belgisch deel van de Noordzee en het habitatype 117 'grindbedden' 14,5%.

Ook wordt door de opsteller zowel de ernst als de verspreiding van de effecten samen behandeld, en dit enkel voor de voorliggende concessie, niet voor alle concessies in dezelfde zone samen. Hierdoor wordt een ernstige impact op 'kleine' schaal onterecht slechts als 'gering' of 'matig negatief' aangemerkt. Illustratie hiervan is te vinden op p.29 (Milieueffectbeoordelingsrapport (update 2022)) waarbij het gaat over het effect op het Habitatype 1110 'Permanent met zeewater overspoelde zandbanken':

GREENPEACE

“Uit de effectbespreking van de discipline ‘Bodem’ blijkt evenwel ook dat het effect van mariene aggregaatextractie op de zeebodem slechts lokaal en niet-cumulatief is (i.e. na stoppen van de extractieactiviteiten blijft de zeebodembathymetrie stabiel). De totale ontginbare oppervlakte binnen de scenario’s van voorliggend MER betreft maximaal ca. 4 % van de totale oppervlakte van het BNZ, en ligt in vergelijkbare grootteorde als de huidige praktijk (BAU) Er kan daarom aangenomen worden dat het zandbank-geulen ecosysteem in zijn totaliteit niet aangetast wordt en de instandhoudingsdoelstelling omtrent het niet betekenisvol wijzigen van het ruimtelijk bereik van habitattype 1110 niet in het gedrang komt, maar dat het fysisch habitat enkel lokaal, ter hoogte van de ontgonnen zones binnen controlezone 2, beïnvloed wordt.”

Vorzorgsbeginsel van toepassing wat betreft sedimentatie van turbiditeitspluim in het verre veld

p.33 (Milieueffectbeoordelingsrapport (update 2022)):

“Daarnaast blijkt er een kans te bestaan dat fijn materiaal van de overvloed indirecte effecten heeft op grindbedden. Er is evenwel nog geen directe relatie vastgesteld tussen de aanrijking met fijn materiaal en de extractieactiviteiten, hoewel deze niet uit te sluiten valt Het potentieel indirect effect op de grindbedden van aanrijking met fijne sedimenten en mogelijke ‘smothering’ dient verder opgevolgd te worden, en de causale verbanden met natuurlijke en antropogene drukken moeten worden uitgeklaard (Van Lancker et al., 2017, 2020, 2021).”

In lijn met het voorzorgsbeginsel, dicteert Art. 6.3 van de Habitatrictlijn, onder meer dat ‘de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor een plan of project kunnen geven nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten [...]’.

Om in overeenstemming te zijn met deze bepaling zou de zandwinning in controlezone 2, die zich volledig in het Natura 2000 gebied ‘Vlaamse Banken’ situeert, stopgezet moeten worden en dit minstens tot met wetenschappelijke zekerheid vaststaat dat deze activiteit geen significant negatieve effecten heeft op de natuurlijke kenmerken van het gebied. Zolang de significant negatieve impact van voorliggende aanvragen niet kan worden uitgesloten, kan de Belgische overheid conform Art. 6.3 van de Habitatrictlijn geen toestemming verlenen voor een verdere exploitatie.

7. Cumulatieve effecten

Controlezone 2 situeert zich volledig binnen SBZ-H ‘Vlaamse Banken’. Controlezone 4 is bovendien nabij dit Habitatrictlijngebied gelegen. Ontginningsactiviteiten in zone 4 kunnen daarom eveneens een impact uitoefenen op de beschermde habitats en soorten binnen ‘Vlaamse Banken’.

GREENPEACE

Het is positief dat er ingegaan wordt op de cumulatieve effecten van de verschillende activiteiten in het Belgisch deel van de Noordzee. Dit hoofdstuk is echter nog aan verfijning toe. Zo zou er ook gekeken kunnen worden naar de cumulatieve effecten van alle concessies in een zelfde ontginningszone. Zoals beschreven onder Hoofdstuk 6 in het recente MER (Arcadis, 2020), blijkt het vaststellen en beoordelen van cumulatieve effecten een zeer moeilijk gegeven, zowel binnen het BNZ als in ruimere geografische context (EU, internationaal). Een duidelijke overkoepelende methodologie ontbreekt alsnog, ondanks recentere pogingen tot richtlijnen per discipline (o.a. voor onderwatergeluid binnen OSPAR).

Het effect van een activiteit op het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen moet bovendien niet ingeschat worden op basis van de huidige situatie, maar op basis van de referentiesituatie die voortkomt uit de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daar wordt immers maximaal naar gestreefd binnen Natura 2000 gebieden. Er wordt ook geen rekening gehouden met het verslechteringsverbod, zoals opgenomen in Art. 6.2 van de Habitatrichtlijn. Art. 6.2 van de Habitatrichtlijn verplicht de lidstaten om passende maatregelen te treffen om te voorkomen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones zou verslechteren en er geen storende effecten zouden optreden voor de soorten waarvoor deze zones zijn aangewezen, voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn, een significant effect zouden kunnen hebben.

Naast de instandhoudingsdoelstellingen werd ook een herziening van de beheerplannen (2022-2027) voor SBZ-H 'Vlaamse Banken' en Vogelrichtlijngebieden SBZ1, 2 & 3 opgesteld (Belgische Staat, 2022b), naar aanleiding van de actualisatie van het maatregelenprogramma voor de Belgische mariene wateren (Belgische Staat, 2022c) waarover begin 2022 gerapporteerd diende te worden naar de Europese Commissie (EC) in het kader van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRMS). Het betrokken Natura 2000 gebied 'Vlaamse Banken' bevindt zich reeds geruime tijd in een ongunstige staat van instandhouding, waardoor elke ingreep die een achteruitgang van de natuurwaarden betekent, op zich significant is. Uit het MER blijkt bovendien dat een significante aantasting van de natuurlijke kenmerken van dit Natura 2000 gebied niet kan worden uitgesloten. Bijgevolg kan voor deze activiteit geen toestemming worden verleend.

Er zijn overigens ook verschillende nieuwe menselijke activiteiten op zee die in de komende jaren zullen aanvangen in het Belgisch deel van de Noordzee. Deze moeten mee in rekening gebracht worden. Enkele voorbeelden:

- De verdere uitbouw van zeeboerderij Colruyt.
- De bouw van de weede windparkzone Prinses Elisabeth (zeer korte vermelding pag 23 en pag 26)
- De bouw van het energie-eiland naast de tweede windparkzone (zeer korte vermelding pag 23 en pag 26)
- De instelling van de zones voor bodemintegriteit in het Belgisch deel van de Noordzee (zeer korte vermelding pag 23 en pag 26)

GREENPEACE

Onzekerheid over milieugevolgen en (cumulatieve) impact van (geplande) activiteiten betekent niet automatisch dat moet worden afgezien van een activiteit, wel dient daarbij de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht genomen te worden. Indien het moeilijk of onmogelijk is om (cumulatieve) impact in te schatten, kan men steeds terugvallen op het voorzorgsbeginsel. Het uitgangspunt van voorzorg is dat reeds wordt ingegrepen voordat het wetenschappelijk bewijs voor aantasting onweerlegbaar is geleverd teneinde ernstige of onomkeerbare effecten te voorkomen. Ook wanneer nog niet volkomen zeker is dat bepaalde milieugevolgen zich zullen voordoen, maar wanneer er wel sterke aanwijzingen zijn voor die gevolgen, moeten maatregelen worden genomen en dient men eerst te investeren in kennisopbouw en onderzoek alvorens activiteiten te laten plaatsvinden in ecologisch waardevolle habitats en waardevolle biotopen.

8. Besluit

4Sea vraagt om met deze opmerkingen rekening te houden en de concessies pas toe te kennen wanneer aan de hierboven opgesomde voorwaarden voldaan is (zie samenvatting op p. 1 van dit bezwaarschrift).

Ingediend op 12 januari 2024, door:

Natuurpunt vzw, vertegenwoordigd door Sarah Tilkin

WWF België, vertegenwoordigd door Sarah Vanden Eede

Bond Beter Leefmilieu vzw, vertegenwoordigd door Erik Grietens

Greenpeace Belgium, vertegenwoordigd door Mathieu Soete

samenwerkend onder de naam 4Sea.